

Població i Riquesa a Olot fa dos segles i mig

Ricard Jordà i Güell

Una fita obligada al tractar de la història moderna de Catalunya, és el Decret de Nova Planta de 1716. Aquesta disposició legal va comportar un seguit de canvis en l'administració política del Principat. Entre altres coses, va suposar una nova forma de recaptació d'impostos. A aquest fi devia obeir el cens que es va dreçar a Olot el 1720 (1), destinació que sembla corroborar el fet de no incloure s'hi el clergat:

Per aquest cens, que sols es refereix a la població masculina —un altre fet que sembla confirmar la seva destinació fiscal,— ens podem fer càrrec d'una sèrie de dades demogràfiques que són prou interessants.

En aquells moments Olot comptava amb 1.222 habitants barons, quantitat que ens fa suposar que el total de població havia d'oscil·lar entre les 2.500 i les 3.000 persones.

Per edats, la població masculina es repartia en, 112 persones de més de 60 anys; 800 d'entre els 14 i els 60 anys, i 310 miñons que no arribaven als 14 anys.

Els caps de casa eren 731, que s'integraven en les classes socials de, cavallers; militars i gaudints; artistes; menestrals; pagesos; jornalers, i pobres de solemnitat.

La distribució dels caps de casa entre aquestes categories ens permetrà fer-nos càrrec de la composició social de la vila, i també, encara que sigui d'una manera aproximada, de com es distribuïa el poder econòmic:

5 cavallers, que representen el	0'683% dels caps de casa
14 militars i gaudints,	1'915% " " "
25 artistes,	3'419% " " "

223 menestrals,	"	"	30'506%	"	"	"
55 pagesos,	"	"	7'523%	"	"	"
279 jornalers,	"	"	39'166%	"	"	"
130 pobres,	"	"	17'783%	"	"	"

Dels 55 paesos, 23 eren propietaris, representant el 3'146% dels caps de família i el 41'818% del món pagès.

A la vista d'aquestes dades, podem dir que, un grup de 44 persones, o sigui el 6'017%, els compresos en les categories de, cavallers; militars i gaudints, i artistes, acaparaven el màxim prestigi social i que, junt amb els menestrals i els propietaris pagesos, devien detentar la major part del poder econòmic de la vila, que així quedava concentrat en mans del 39'669% de les famílies. Cal tenir present que ens trobem encara en una etapa preindustrial, en la qual el menestral tenia el seu propi obrador, on treballava junt amb la seva família i algun oficial i aprenent, que esperaven assolir el títol de mestre per establir-se pel seu compte.

És sorprenent la poca incidència del sector agrícola en la població, sols 55 caps de casa, un 7'523% s'ocupa en aquesta activitat, si bé devem suposar que ocuparia força dels 279 jornalers,, que treballarien com a mossos en alguna de les masies del terme; a més, que hi deuria haver bastants menestrals que conrearrien els seus hort o camp, ultra l'exercici de la pròpia activitat professional.

Sense donar-ne detalls, el cens diu que, a més dels caps de casa i els menors de 14 anys, a Olot hi havien 60 estudiants; 94 fills de menestrals i pagesos, i 27 fills de jornalers. Al no donar-nos cap fill de cavaller, militar ni artista, és de suposar que tots els fills de la gent d'aquests estaments, que encara no havien format família i tenien més de 14 anys, es trobaven entre aquests estudiants, també hi hauria algun fill de menestrals i, si hi van inclosos els qui cursaven estudis eclesiàstics, algun fill de jornalер; els 94 fills de pagesos i menestrals i els 27 fills de jornalers, seguirien les activitats dels seus pares.

Un altre aspecte que ens permet considerar aquest cens, és

la distribució dels censats per activitats. Sols dos homes no confessen cap ocupació, són dos cavallers, Baltasar de Vallgornera i Llunes i Antoni Llopis, hem de creure que viurien del seu patrimoni. Dels tres cavallers restants, un és doctor en medicina i, els altres dos són doctors en lleis; aquestes dues són també les professions dels militars, ja que si bé algun, com els dos Josep Marcillo, tenia dret a aquest fur per condició pròpia, quasi tots en fruïen gràcies al seu títol de doctor. També podem assegurar que, aquests que acabem de citar i els dos Vayreda que figuren en el cens, teninen un patrimoni prou sanejat per no tenir necessitat d'exercir la seva professió, cosa que no vol dir que no si dediquessin.

Així, doncs, ens trobem que els pertanyents als dos estaments superiors es repartien en, 2 rendistes; 13 doctors en lleis, i 4 doctors en medicina.

5 notaris, 5 apotecaris, 7 cirurgians i 8 adroguers quedaven inclòsos en el tercer estament, els artistes.

Entre els menestrals, seguint la tònica que ja venia dels temps medievals i ha arribat fins avui, l'activitat que predomina, és la tèxtil, amb 55 caps de família que s'hi dediquen, entre paraires, teixidors, passamaners... Encara no es devia haver iniciat la fabricació d'indianes, ja que sols trobem un tintorer, i cap indicació expressa d'algú que treballi amb cotó.

En importància seguia la preparació de pells; són més de 26 les famílies que s'hi esmercen; una activitat que ha anat minvant a partir de mitjans del nostre segle per no haver sabut o pogut adaptar les seves tècniques quasi artesanals a les exigències d'ara.

També, i és lògic, car era l'única forma de transport, són nombrosos els traginers, 25. L'abundor de bèsties per fer el transport comporta una abundosa presència de ferrers, 7, mentre que són dos els manyans i, amb 3 perolers i 3 courers, es completa el nombre dels qui treballen el metall.

No deixa de tenir la seva incidència en l'economia local la producció de cordes, amb 8 caps de casa que s'ocupen d'aquesta feina.

La resta de la menestralia es reparteix en ocupacions que es podrien classificar com de serveis o auxiliars, sabaters, sastres, corretgers... I dintre aquest sector de serveis volem fer remarcar la presència de 2 esculptors, 1 daurador i 4 argenters, cosa que sembla indicar la importància que es donaria a l'aspecte sump-tuari, 4 obradors d'argenteria en una població com l'Olot d'a-quell temps, sembla demostrar-ho.

Dels 279 jornalers, com comentavem més amunt, una bona part devia trobar ocupació en el món rural, mentre la resta seria en feines auxiliars de l'artesanat, on deuria guanyar-se la vida.

I tancant el cens, queden els 130 pobres de solemnitat, un 17'83% del total, no hi fem cap comentari, ens sembla que les xifres parlen soles.

Per vuit anys més tard, el 1726, disposem d'un Repartiment del Cadastre (2), que ens confirma en bona part les dades que el cens de 1720 sols ens deixa intuir, referents al repartiment de la riquesa a l'Olot de principis del Set-cents.

Ben poc ha variat la població de la vila; els caps de casa són 649, però, com és lògic, no hi figuren els pobres de solemnitat, que per als nostres càlculs deixarem en el mateix número que dona el cens de 1720, o sigui 130, i ens trobem amb uns 779 caps de casa, una variació no massa grossa.

La distribució per categories socials es força similar a la primera:

5 cavallers, que representen el	0'618%	dels caps de casa
13 gaudints, " " "	1'608%	" " "
48 artistes, " " "	5'940%	" " "
281 menestrals, " " "	38'366%	" " "
86 pagesos, " " "	10'643%	" " "
216 jornalers, " " "	26'732%	" " "
130 pobres, " " "	16'089%	" " "

Dintre la pagesia ara són 24 els propietaris, representant un 2'97% del total dels caps de família i un 27'906% del món rural; de fet, junt amb els artistes, la pagesia és la part de la població que ha experimentat un augment més fort, en passar de 55 caps

ESTAMENTS	CAPS		TERRES				CENSALS				BESTIAR				PERSONAL				TOTAL				Total sense		°/o sobre Població	°/o sobre Riquesa	°/o sobre Censals
	DE CASA	CASA	CASES		TERRES		CENSALS		BESTIAR		PERSONAL		PERSONAL		FÀBRQUES		DIVERSOS		TOTAL		PERSONAL						
			RALES	DIN	RALES	DIN	RALES	DIN	RALES	DIN	RALES	DIN	RALES	DIN	RALES	DIN	RALES	DIN	RALES	DIN	RALES	DIN	RALES	DIN			
Cavallers	5	145		195		30	12		6					25						401	12	376	12	0'618	1'39	0'976	
Gaudints	13	365		783	10	360	2		3					50		40		61	12	1.663		1.613		1'608	5'97	11'714	
Artistes	48	855		839	22	377	11		21		2.115			575						4.783	9	2.093	9	5'940	7'75	12'268	
Menestrals	310	3.155		1.229	12	1.481	12		327	18	12.510			2.125		310		605		21.743	18	7.108	18	38'366	26'34	48'193	
Masovers	62	45		5	11	166	03		799	8	2.610			820						4.445	22	1.015	22	7'673	3'76	5'401	
Masoveries 55		638	08	7.381	15															8.019	23	8.019	23		29'71		
Propietaris	24	361		4.562	9	142	12		396	22	990			675		40				7.167	19	5.502	19	2'970	20'39	4'620	
Jornalers	216	100		5	8	36			3		5.400									5.544	8	144	8	26'732	0'53	1'171	
Forasters 15		55		80	21											35				170	21	170	21		0'63		
Eclesiàstics i Beneficència		58	09	310	04	480	18													849	7	849	7		3'14	15'619	
Pobres	130																			88	12	88	12	16'089			
Ajuntament		10		78	12																				0'32		
	808	5.787	17	15.472	4	3.074	22	1.557			23.625			4.270		425		666	12	54.878	7	26.983	7				
Repartiment de la població i riquesa per estaments																											

Quadre 1

de família a 86, augment sobretot degut als masovers, al convertir-se els 32 de 1720 en els 62 d'ara. Aquest increment a què era degut? Ens atrevim a insinuar que en aquests 6 anys es devien haver tornat a posar en explotació masoveries abandonades durant els temps tèrbols de la Guerra de Successió i els anys que seguiren, donant cabuda a una part del petit augment de població que detectem. En el Congrés de Cambrai del 1725 s'havia aconseguit una àmplia amnistia pels austriacistes, i això poc o molt podia influir en aquest augment de població —al provocar un retorn de possibles exiliats,— per altra banda general a tot Catalunya, i que s'inicia precisament per aquests volts.

De l'amnistia consegüent al Congrés de Cambrai, aquest Repartiment del Cadastre ens en deixa constància al cosignar diferents partides, concretament cases dels cavallers Baptista Cortada i Miquel Ribas, que són anotades amb l'acotació "Antes en el Real Sequestro". I ens cal suposar que no serien solament persones de l'estament més elevat de la població els únics que s'haurien compromés amb la causa de l'Arxiduc, d'altres s'hi devien trobar involucrats i retornarien a casa.

De les 18 persones que gaudien del fur militar, tres sembla que no deurién viure a la vila, ja que sols figuren per la possessió de cases, sense cap més concepte tributari, mentre que els altres paguen per més d'un concepte. Això ens deixa reduïts els militars a 15, dels quals, sols dos no declaren cap professió, són els mateixos que havíem trobat en 1720, i que suposavem que vivien del seu patrimoni, es tracta de Baltasar de Vallgornera i Antoni Llópez. Els altres es distribuïen en 8 doctors en medicina i Blai de Trinxeria, Mariscal de Camp; aquest en 1720 figurava com absent, visquent a Montsó, d'on era governador.

Hem de remarcar, que entre els gaudints del fur militar per raó del seu títol de doctor, no veiem que hi figuri encara cap persona procedent de la menestralia, hem desperar encara uns quants anys perquè noms com els Bassols, o els Casabó o d'altres figurin a la vila com a doctors en lleis o medicina, als d'ara els hauríem d'anar a cercar l'ascendència entre els propietaris rurals, cas dels Masbernats, o els Closells, o entre els artistes,

com els Santaló.

Els 48 artistes, quasi el doble que en 1720, es distribuïen en 10 cirurgians; 6 apotecaris; 15 adroguers; 8 botiguers, 9 notaris.

D'entre els menestrals, continuen amb major gruix els dedicats al ram tèxtil, amb 69 caps de família, entre paraires, passamaners, teixidors... i cal fer notar ara la presència de 5 tintorers contra l'únic censat en 1720. També hi ha un pareire que tributa per la possessió d'un tint. Això ens fa suposar si n'ho s'havia iniciat ja la producció d'indianes, mal fos en petita escala, ja que aquesta presència de tintorers a la població quasi coincideix amb les primeres prohibicions d'importar aquests teixits a la península —el 1728 Felip V en dicta la primera.—

Segueix encara en segon lloc la preparació de pells amb 32 blanquers. I conserven la seva importància els traginers amb, també, 32 caps de casa.

La incidència de cada un d'aquests oficis dintre la població ens ve confirmada pels jornalers que ocupaven, dada que no figura al cens, mentre que sí la dóna el Repartiment del Cadastre, 44 els paraires i 8 els teixidors, 52 en total dintre el tèxtil; 13 els blanquers, i 12 els traginers. Les altres professions de què parlavem, en relació amb 1720, segueixen, si fa o no fa, la mateixa tònica d'increment.

Quan ens referim a la poca incidència del món rural en el cens de 1720, apuntavem la possibilitat de què una bona part dels jornalers s'ocupessin en treballs agrícoles, i ara ho trobem confirmat, són 77 els jornalers que porten el seu esforç al camp, en números rodons una tercera part d'aquest estrat social, i un 9'637% del total de la població, amb aquesta aportació, són un 20'775% de famílies les que es dediquen a l'agricultura, poc més d'una cinquena part del total, part que, tot i important, marca la dedicació industrial que caracteritzava la població.

Pel que fa a mantenir 130 pobres de solemnitat a efectes dels nostres càlculs de població, se'ns podria argüir que una part d'aquests podia haver quedat inclosa en l'augment experimentat pels altres estaments, però hem de tenir en compte que l'estament amb major augment, és el d'artistes on difícilment hi tin-

OFICIS	CAPS DE CASA	CASES		TERRES		CENSALS		BESTIAR		PERSONAL		PERSONAL D'ALTRES		FÀBRIGUES		DIVERSOS		TOTAL		TOTAL SENSE PERSONAL		
		RALS	DIN	RALS	DIN	RALS	DIN	RALS	DIN	RALS	DIN	RALS	DIN	RALS	DIN	RALS	DIN	RALS	DIN	RALS	DIN	
		Passamaners	9	75	4		116	4				405								600	4	194
Hortalans	4	35	105					3		180								345		140		
Negociants	2	35	41	16	40					90								234	16	119	16	
Sastres	14	150	7	2	27					630								914	2	184	2	
Ferrers	15	195	35	2	75	6		6		675								1.136	8	311	8	
Manyans	4	50	3		35					180								268		88		
Traginers	32	285	95	81	71			237		1.440								2.453	11	688	11	
Paletes	7	80	2	3						315								472	3	82	3	
Músics	5	10								225								260		10		
Revenedors	2	10			5			3		90								108		18		
Mestres	2									90								90				
Blanquers	32	380		75	4	237	23	6		1.395				225		80		2.599	3	1.004	3	
Agullaires	1									45								45				
Escultors	2	10								90								100		10		
Cedacers	3	50								135								210		50		
Rajolers	1	5		3				3		45								56		11		
Clavetaires	1	5		1		17	12			45								68	12	23	12	
Flequers	1	10								45								55		10		
Pintors	1									45								45				
Sabaters	12	95		12	9	56				540								828	9	163	9	
Moliners	9	10		137		18		24	18	405						525		1.274	18	719	18	
Teixidors	6	40		4	6	35				270								374	6	79	6	
Carders	3	35								135								195		35		
Tintorers	5	50		1	6	42	12			225				15				433	18	108	18	
Courers	3	30		3	14	15	12			135								184	2	49	2	
Barretaires	4	25						3		180								233		28		
Paraires	42	505		177	23	228	12	24		1.890				40				3.115	11	975	11	
Fusters	16	170		8	20	60				720								1.158	20	238	20	
Terrissers	8	75		18		20				360								548		113		
Savoners	4	135		110	20	192	12	9		180								652	8	447	8	
Argenters	4	20						3		180								203		23		
Corders	13	90		35	2	35	6			585								820	8	160	8	
Basters	9	110		4	18	39	5			405				30				688	23	183	23	
Perolers	3	30								135								165		30		
Vídues i Solteres	31	345		343		114	4	6										808	4	808	4	
TOTALS...	310	3.155		1.229	12	1.481	12	327	18	12.510			2.125		310		605		21.743	18	7.108	18

Distribució dels menestrals per oficis

Quadre 2

drien cabuda persones sense cap patrimoni per iniciar la professió. I, també cal tenir present que els jornalers han devallat en quant a número, i d'aquí és d'on hi pot haver hagut un transvasament de classe, ja que n'hi havia d'haver amb coneixements per assolir el títol de mestre en algun ofici i d'altres que havien d'haver-se establert en alguna de les noves masoveries posades en explotació. Amb tot, ja hem dit que els 130 pobres els acceptavem sols a efectes de càlcul i és més que possible que el seu número hagués variat, sense, però influir massa en els percentatges de distribució, entre els estaments de la vila.

El repartiment del Cadastre de 1726 ens confirma la distribució de la riquesa entre els diferents estrats de la població que ens feia endevinar el cens de 1720.

En total es tributen 54.878 rals i 7 diners (3), dels quals 27.895 corresponen al Personal, gravant el treball de les persones, —en són exemptes els militars i els gaudints, — i la resta, 26.983 rals, i 7 diners corresponen a possessió de béns.

D'aquests 26.983 rals, i 7 diners el 61'84% queda repartit entre el 49'502% dels caps de casa que queden inclosos en les categories de, cavallers, gaudints, artistes, menestrals i propietaris de pagès, i un altre 29'71% correspon al tributat per masoveries, que feien efectiu els masovers, però que en realitat representava béns d'altri. De qui eren aquests béns? Per certs índicis, per exemple, el mas Castell de la parròquia de Sant Andreu del Coll, propietat de Baltasar de Vallgornera, o el mas Era de Magí Soler, que sabem posseïa el notari d'aquest nom, o, encara, el mas Plana de les Iglésies, que era una masoveria del mas Iglésies, és fàcil atribuir la propietat d'aquestes massoveries a membres de noblesa, artistes, propietaris, o, potser amb menys incidència, menestrals:

Una dada que acaba de confirmar aquesta hipòtesi, és la distribució dels censals. De 3.073 rals i 22 diners amb que es veu gravat aquest concepte, el 77'77% correspon a les capes socials que considerem detentores del més gros percentatge de la riquesa de la població. I encara ho confirma el fet de que la majoria d'aquestes famílies viuen en casa pròpia, o són propietaris

d'habitages, mentre que sols 18 de les altres dos estaments, masovers i jornalers, em posseeixen alguna, i no cal parlar dels pobres de solemnitat.

De tot el que porten dit fins ara, en podem deduir, que a Olot en el primer quart del segle XVIII, el potencial econòmic es trobava concentrat en mans de 400 famílies, i encara entre aquestes no d'una manera massa igual (4).

De les 408 que resten, 62, els masovers, en posseeixen el 3'76% i els 216 jornalers sols el 0'53%.

És clar que hi ha aspectes que se'ns escapen i només podem donar com a aproximats els resultats que traiem d'aquestes dades, ja que, en el Repartiment del Cadastre hi figuren 2 negociants pagant, a part del Personal, 84 rals i 16 diners entre tots dos ¿És que els seus negocis no havien de tenir un embalum molt superior al que indica aquesta xifra? O dintre la noblesa. Baltasar de Vallgornera tributa 268 rals, però sabem que posseïa béns radicats fora d'Olot, com en podem citar d'altres estaments amb béns radicats a St. Joan les Fonts i Beguda, entre els gaudints el Dr. Francesc Ferrer i el Dr. Rafel Vila i el Dr. Pere Martí Orri; ó artistes com Francesc Fontanella, i menestrals com Josep Ferrussola, Felip Castanya ó Feliu Blanon (5).

I entre els quatre argenters tributen 23 rals per béns ¿I, no havia de ser important el valor del metall, treballat o sense treballar, que devien tenir als seus obradors?

Malgrat que aquests resultats siguin sols una aproximació a la realitat, els creiem prou vàlids per permetre creure que aquesta aproximació no defuig pas massa de la que devia ser la conformació socioeconòmica de l'Olot d'inicis del Set-cents.

Ricard Jordà i Güell

NOTES

- (1) Arxiu Històric Municipal d'Olot — Any 1720, Cens de la població.
- (2) Arxiu Històric Municipal d'Olot — Relación del Repartimiento hecho por la Justicia y Regidores de la Villa de Olot del corregimiento de vique, entre los individuos, qu deben contribuir al pago...
- (3) Veure quadre número 1
- (4) " " " 2
- (5) Francesc Caula — Les Parròquies i comuns de Sta. Elialia de Beguda i Sant Joan les Fonts, edició de 1981, pàg. 159 i següents.